

RENÉ DUMESNIL:

SZENT MÁRTON, PANNONIA SZÜLÖTTE. (317-397)

Azt hihetné az ember, hogy a legtöbb templomot Szent Péter, Szent Pál, vagy talán Szent János tiszteletére építették; pedig nem így áll a dolog; ha valamely szent népszerűségét abból ítéljük meg, hogy hány plébánia viseli nevét, azt állapíthatjuk meg, hogy Franciaországban, de egyebütt is, a hívők előszeretete különösen Szent Márton felé fordul. Míg százhetvenöt községnek Szent János és százhatvannak Szent Péter a védszentje, addig több mint kétszázötvenet neveztek el Szent Mártonról és körülbelül háromezerhatszáz plébániának a védőszentje; és így van ez az egész keresztény világban. Mi a magyarázata ennek a buzgóságnak Tours jámbor püspökével szemben? Kicsit meglepő ez, mikor már nem divat ezt a nevet adni a keresztségben. Hozzá még, amint egyik legújabb életrője említi, Szent Márton sem nem egyházatya, sem nem hittudós. A föld nagyjai közé sem tartozott, sem nem volt egyike azon nagy rendalapítóknak, kiknek emlékét megőrzik a zárdák, melyeket alapítottak és a szabályok, melyeket adtak; azon nagy bűnösök közé sem tartozott, kiknek feltűnő megtérése megmarad az emberek emlékezetében. Bár egyszerű családból született és ha nem is hagyott ránk egyetlen írott művet sem, hírneve nem kisebb, mint a legnagyobbaké, és Szent Márton, toursi püspök és Gallia apostola, ezt egyedül legendaszerű jóságának köszöni.

Már életében nagy szentnek tisztelték; tudták, hogy Márton Jézus választotta ki csodás eszközüül, mert szeretete méltóvá tette erre az ismeretlen katonát, ki egy téli reggelen a Somme partján a hideg északi szélben didergő mezítelen koldusnak köpenye felét ajándékozta. Hány szobrász örököltette meg alakját a katedrálisok kövein, hány festő és karcoló rajzolta meg ezt a jelenetet és ünnepelte Szent Márton dicsőségét? és ki az, ki előtt ne lenne azon távoli idők óta Szent Márton köpenye a szeretet jelképe?

Végül különös összetalálkozás révén azon a napon, melyen az egyház (november 11-én) halálát, — mások szerint temetését — ünnepli, fejeződött be a világháború; és a római katona ünnepe, ki a kegyelem következtében Tours püspöke és Gallia apostola lett, a népek számára, melyek ezen gyászos évek rettenetes nyomorúságait végigszenvedték, a magabaszállás napja lett, melyet a vértanu katonák emlékének szentelnek.

*

Márton *Pannoniában* született Konstantin uralkodásának

tizenegyedik évében, azaz 317-ben Két magyar város, mindkettőnek Sabaria volt akkor a neve, követeli magának azt a dicsőségét, hogy benne ringott a későbbi szent bölcsője. Az egyik a mai Szombathely, Vasvármegye székhelye, közel a német-magyar határhoz; a másik Győrtől délre fekszik és sokkal kisebb, neve Szent Márton. Bencés monostor uralkodik rajta, melyet a szent tiszteletére emeltek. Az újabb történetírók majdnem egyöntetűleg ez utóbbit tartják Márton szülőhelyének. Amikor született, Sabaria csak néhány házból álló kis mezővároska volt.

Az a kor volt ez, melyben először uralkodott a birodalomban az új hitre tért ember. Konstantin elfogadta Jézus hitét, a milánói rendelet 313-ban felszabadította a keresztényeket és szabad vallásgyakorlatot engedélyezett nekik. Kétségtelen, hogy politikai okok is szerepet játszottak ennek a türelmi rendeletnek a kiadásánál: a pogányság megingott és a világi hatalom kénytelen volt idővel észrevenni annak a kereszténységnek az erejét, melyet addig üldöztek, de amely mindig újraszületett és úgy látszott, hogy előnyösebb arra támaszkodni. Mindenesetre óvakodni kellett attól, hogy szigorú rendlettel fellázítsák azokat, kik még ragaszkodtak a régi állammivalláshoz, nehogy proskribáltakká tegyék a tegnapi üldözöket. Konstantin új hité ellenére is nagyon helyesen azt tartotta, hogy sokkal helyesebb, ha eltávolítja a régi szentélyektől az embereket, mítha azok bezárását elrendelné; de ha továbbra is túrta azt, amit véleménye szerint nem lehetett elpusztítani anélkül, hogy felkeltse a keresztények elleni gyűlöletet, azon fáradozott, hogy a keresztény vallás szeretetét terjessze, amely ügyessége által még a római szenátusba is bejutott, amely pedig nagyon ragaszkodott az ősök hitéhez.

Ezek az idők, melyekben még mindenféle pogány elemek éltek és amikor még mindig akadtak hívei, nagyon alkalmások voltak az apostolkodásra. Az egész világ nyitva állott a lelkes újhívő előtt, hogy hirdethesse a világnak azt az igazságot, melyről kinyilatkoztatást kapott. Már nem kell félnie a hivatalos üldözésektől, de útjában más, talán ép oly veszedelmes ellenségekkel találkozik, ezek az új dolgok gyűlölete, azoknak a bizalmatlansága, kik nem tudják elgondolni, hogy az Isten szeretete, kit nem ismernek, és az embereké, kiktől félnek, elégséges ahhoz, hogy lánggra lobbantsa a szíveket és erőt adjon ahhoz, hogy szembe szálljanak minden veszéllyel és dacoljanak a veszedelmekkel.

Sulpicius Severustól tudjuk, hogy Szent Márton szülei pogányok voltak; kétségtelenül a szláv fajhoz tartoztak. Atyja, ki katoná volt, a tribuni rangra emelkedett és Sabariába vonul vissza, itt azonban csak rövid ideig lakott, majd Ticinumban (Pavia) ment, ahol birtokot kapott. Itt nevelkedett Márton. Egyesek szerint csak nagyon hiányos oktatásban részesült, mások szerint pedig mindig iskolázatlan maradt. Amit biztosan tudunk, nem több, mint hogy alig tíz éves korában a püspök

kézfeltétele által kathekumen lett és ettől fogva egyedüli vágya volt, hogy teljesen Isten szolgálatának szentelje magát. Még azzal a gondolattal is foglalkozott, hogy pusztába vonul vissza, akkora hatással volt rá a remeték élete. Márton azon a napon, melyen keresztény lett, még nem ismerte a belső küzdelmeket és fájdalmakat, azért egyenesen haladt és hátra sem nézett azon az úton, amely az életszentséghez vezette. Első győzelmét szülei ellenállásán aratta, kik nagyon ragaszkodtak a pogánysághoz és nem akarták tűrni, hogy fiuk keresztény legyen. Más megpróbáltatás vár ezután rá: mint veteránus fiának a hadseregbe kellett lépnie. Atyja, ki elvesztette volna javadalmát, ha fia kibújt volna ezen kötelezettség alól, kiszolgáltatta a hatóságnak. Láncraerve kénytelen letenni a katonai esküt, majd pedig a milícia lovasságába sorozzák be. Egyetlen szolga társaságában utazik el. De hogy az alázatóságban gyakorolja magát, Márton maga szolgálta ki önmagát. Minden este leveti és megtisztítja cipőit; naponkint maga tisztítja meg lovát és nincs az a lealázó munka, amit ne talált volna kedvesnek, mert alkalmat adott neki, hogy a keresztény tökéletességben előre haladjon. Márton besorozása után csak a harmadik évben keresztelték meg, mert akkoriban hosszú ideig tartó próbának vetették alá a kathekumenokat. A fiatal huszár akkor Galliában szolgált és ott történt a híres köpenyeg jelenet. A roppant hideg télben, amikor sokan megfagytak, Márton egy napon, mikor csak fegyverei és katonai köpenye voltak rajta, Amiens kapuja közelében egy elgyengült, mezítelen és remegő koldussal találkozott. Oly erősen fujt a jeges szél, hogy a kevés járókelő siettében észre sem vette az irgalomért esedező nyomorultat. Márton észrevevén megállította lovát. Maga is didereg a hidegtől, mert már odaadta ruháját és csak köpenye takarja mezítelen testét. De a szegénynek semmije sincs, ami a csípős északi szél ellen megvédené. Márton ekkor minden gondolkodás nélkül kétfelé vágta kardjával köpenyét és a jobbik részt a koldusnak adta. Ezen nemes cselekedete csakhamar elnyerte jutalmát: a következő éjjel Márton Jézust látta álmában, amint az feléje tartott. A Megváltó épp abba a ruhadarabba volt öltözve, amelybe azon nap reggelén Márton a félig megfagyott embert takarta. Márton földre borul, de Krisztus mosolyogva ezt mondja neki: „Tekints rám és ismerj köpenyedre, melyet nekem adtál.” Majd az őt körülvevő angyalokhoz fordulván így szólt az Úr: „Márton csak kathekumen még, mégis ő adta nekem ezt a köpenyt!” Mikor Márton felkelt, a látomás eltűnt.

Ez a dicséret a szentet nem tette büszkévé, hanem sietett megkeresztelkedni, vagy, amint életírója mondja, „repült” a keresztiséghez. Huszonnégy éves korában vette fel a keresztiség szentségét a 339-ik év húsvéti időjében Amiensban.

Ettől fogva a katonáskodás még nehezebb lett számára és csak a barátság tartotta vissza a hadseregben: tribunusának, kit testvérének tekintett, még két évet kellett szolgálnia, Márton pedig nem akarta elhagyni. Azonban, mikor mindketten

megszabadultak, a barbárok elárasztották Galliát Constans uralkodásának kezdetén, felhasználván testvérével, II. Konstantinnal való viszálykodását. A császár Wormsban nagy sereget gyűjtött össze, hogy feltartóztassa az alemannokat és a harcba induló csapatoknak ajándékokat osztott ki. Mikor Mártonra került a sor, ez elérkezettnek látta az időt, hogy elbocsátását kérje, mire már régóta vágyakozott, mert nem fogadhatta el ajándékot abban a pillanatban, melyben elhagyja a hadsereget. Mikor a császár mellette állott, Márton összeszedte minden merészségét és ezt mondotta: „Ezideig neked szolgáltam, császár. Most itt az óra számomra, hogy Istennek szolgáljak, engeddd meg, hogy Krisztusnak engedelmeskedjem, kinek katonája vagyok : nem szabad többé harcolnom !” A császár felindultan így szólt: „Gyáva! attól félsz, hogy holnap meg kell halnod, azért akarod elhagyni a hadsereget és nem a te vallásod parancsolja azt neked!” Erre Márton alázattal, de határozott hangon így felelt: „Császár! ha te azt hiszed, hogy gyávaságból és nem keresztény meggyőződésből kértem ezt tőled, ha kételkedel hitemben és őszinteségemben, küldj engem fegyvertelenül a csapatok élére. Így fogok az ellenség ellen menni és egyedüli védelmem a kereszt jele lesz. A Jézus Krisztusba vetett hitem sokkal jobban megvéd az ütések ellen, mint a sisak és a pajzs!” Constans ezt a beszédet dacnak vette és haragjában börtönbe vetette Mártont. Hajnalhasadtkor maga elé vezettette és így szólt hozzá: „Márton, most megmutathatod bátorságodat. Tegnap szépen beszéltél, ma cselekedjél és mutasd meg, hogy többet ér a kereszt, mint a pajzs!” De abban a pillanatban, mikor Márton földetlen fővel és fegyvertelenül a légiók élére állott, követek érkezését jelezték. A rettenthetetlen frankok békét kérnek és készek meghódolni a császárnak . . .

Mert nem akarta az Isten, mondja Sulpicius Severus, hogy szolgáját a barbárok megsebezze. A császár pedig, kit meghatott ez a kegyelem és aki boldog volt, hogy így könnyen bevégezhesse azt a háborút, melynek kimenetele kétes volt, szabadon engedte Mártont, ki elhatározta, hogy ettől a naptól fogva Isten szolgálatára szenteli magát.

*

Elhagyván a hadsereget, Márton Poitiersbe ment Szent Hilariushoz, az ottani püspökhöz. Egyesek azt állítják, hogy előbb Szent Maximinus társaságában Rómába ment és hogy talán a trieri püspök vezette Poitiersbe. Bármint legyen is, Szent Hilarius attól fogva, hogy meglátta Mártont, azt az embert látta benne, kit Isten küldött hozzá. Szerpappá akarta szentelni, Márton végtelen alázatosságában azonban visszautasította ezt a kitüntetést és a jámbor püspök nem tehetett egyebet, minthogy a legkisebb alsórendet adta fel neki és exorcisztává tette. Mártonnak azonban álmában megjelent a Szentlélek és azt parancsolta neki, hogy menjen Pannoniába és ke-

resse fel szüleit, kik visszatértek Sabariába, és hirdesse nekik az evangéliumot, mert azok még mindig pogányok voltak. Engedelmeskedvén az égi hangnak, Márton útra kelt; amikor átkelt az Alpokon, eltévesztette az utat és rablók kezeibe esett. Egyikük már megforgatta bárdját, hogy levágja vele az utas nyakát; de egy másik rabló feltartóztatta az ütést, amiben Márton Krisztus ujját látta, ki nem feledkezett meg a fél köpenyről, mellyel betakarta a mezítelen koldust: a rablók nem ölték meg a foglyukat, hanem megkötözték és az egyik társuk őrizetére bízták. Ez a kíváncsiságtól hajtva félrevezette és a legapróbb részletekig kikérdezte. „Ki vagy te, kérdezte tőle, honnét jössz és hova mész?” Márton ezt felelte: „Keresztény vagyok és Pannoniába megyek, hogy az Isten igéjét vigyem oda.” Ekkor a rabló tovább kérdezte: „És miért nem remegtel az előbb, mikor a fejsze fenyegette fejedet? — Nem féltem, mert Isten nem hagyja el a veszélyben azokat, kik bíznak benne; de te miattad remegek, mert méltatlan vagy Krisztus Urunk irgalmára és gonosztetteiddel megérdemelnéd, hogy megismerd haragját.” Ekkor Márton megismertette a rablót az igazság és irgalom Istenével, kinek az még csak szent nevet sem hallotta. Oly ékesszólóan hirdette az evangéliumot, hogy ez az ember feloldotta a kötelet és útjára engedte mindenféle bocsánatkérések között, mikor pedig elváltak, arra kérte a szentet, hogy üdvösségéért imádkozzék. Márton később megtudta, hogy elhagyta a hegyeket és miután megkeresztelkedett, tisztességes életet élt. Életrajzírói még azt is említik, hogy miután elhagyta Milanót, még rettenetesebb lényel találkozott: egy útkanyarulónál rémes alakkal találta magát szemben, ki ezt mondta neki: „Hova mész? — Oda megyek, ahova hív az Úr, felelé a szent. — Tudd meg, hogy bárhova mész és bármit tész, keresztelni fogom utaidat, mert én vagyok a sátán.” Márton a legenda szerint nem veszítette el lélekjelenlétét, hanem így vágott vissza: „A Teremtő segít, nincs mit félnem a teremtménytől.” Tovább folytatta útját, míg az ördög alakja el nem tűnt.

Mikor szüleihez érkezett, Sabaria az ariánus eretnekség zsákmánya volt. Boldog volt, hogy megtéríthette anyját, de atyját nem tudta arra az elhatározásra bírni, hogy keresztény legyen; végül pedig az eretnekek gyűlölettel támadták: egy este elfogták, nyilvánosan megkorbácsolták és kidobták a városból. Ekkor Szent Hilariushoz akart visszamenni Poitiersbe. Útközben tudta meg, hogy az ariánusok üldözik és számkivételben van. Márton tehát egy ideig Lombardiában maradt; de itt is az ariánusok voltak az urak és jöllehet a magányban akart élni, Milanóban felismerte az eretnek püspök, Auxentius, és kiűzette a városból. Genua partvidékének egy kis szigetére vonult vissza, amelyen csak tengeri madarak laktak és itt élt egy pap társaságában remete életet. Mégis eljutott hozzá a hír, hogy Poitiers püspökét visszahívták és már útban van

hazafelé; útra kelt, hogy Rómában találkozzék vele, de már nem találta ott és végül Poitiersben láthatta viszont.

*

Miután visszatért Poitiersbe, kezdett Márton tevékenyebb életet élni: alig érkezett Poitouba, már zárdát alapított Ligugében. A szerzetesség akkoriban eléggé új dolog volt Nyugaton. Alig volt tizenhét éve, hogy Athanáz, alexandriai pátriárka, 340-ben néhány egyiptomi szerzetes társaságában Rómába jött. Márton megértette, mekkora szolgálatokat tehet a szerzetesi intézmény Galliában, véleményét Hilarius is helyeselte. Márton gyönyörű fekvésű helyet keresett ki Poitiers mellett, a Clain partján. A szerzetesek, kiket oda gyűjtött, épp úgy mint ő, ágakból készült sátrakban vagy barlangokban laktak és az oratóriumban jöttek össze a közös gyakorlatokra. Nagy a különbség a szerzetesi élet ezen felfogása és azon szabály között, melyet egy évszázaddal később Szent Benedek állított össze; valamint nagyon távol van ettől a mezei egyszerűségtől az a gyönyörű zárdá, melyet ugyanazon a helyen építettek a bencések és amelyben Huysmans *Oblatusát* írta... És mekkora utat tett a szerzetesi intézmény Galliában ezen szerény kezdeményezés óta egész addig, míg a XII. században virágzásnak indult a cisztercita rend Bernát ösztönzésére!

Ezen naptól kezdve Szent Márton életében életrajzírói a csodák láncolatát látják: Ligugében egy kathekumen hirtelen meghalt, míg Márton egy templom alapítására távozott. A község a holt köré gyülekezett abban a pillanatban, mikor Márton megérkezett. Elmondtak neki mindent; a jelenlevőket elküldvén egyedül maradt a holttesttel és oly buzgón imádkozott két órán keresztül a kihült test közelében leborulva, hogy szinte érezte, amint az ismét feléledt; nem csalódott: a csoda megtörtént és a kathekumen felkelt, hogy megkereszteljék. „Távol voltam, mondá, megfosztva testemtől és más lelkekkel együtt mentem, hogy megjelenjek az Örök Bíró előtt, mikor két angyal jött felém. Rám mutatván ezt mondták: Ez az, akiért oly hittel imádkozik Márton! Az Örök Bíró rögtön elrendelte, hogy visszavezessenek a földre és visszaadjanak Mártonnak!” A szobát, amelyben ez a csoda történt, kápolnává alakították át; és tizenhat évszázad után a *kathekumen kápolnája* örökíti meg ezen esemény emlékét azon a helyen.

Márton a remeteéletben megtalálta azt a boldogságot, amelyet keresett. 368 január 13-án meghalt Hilarius. Az egyház első éveiben a hívők választották a püspököt, és mindenképpen Mártont tartották a poitiersbeliek legalkalmasabbnak a püspöki méltóságra; mégis sikerült elhárítania magától azt a megtiszteltetést, amitől alázatossága rettegett. De három évvel később, mikor a toursi püspöki szék megürült, a toursiak cselhez fordultak, hogy a püspöksüveggel ékesíthessék Mártont: egy bizonyos Ruriciust küldtek Ligugébe. Ez Márton lábaihoz borult és arra kérte, hogy kövesse; felesége, mondotta, nagyon

beteg és halálos veszedelemben van. Márton csak a szeretet hangjára hallgatva elment. Alig volt egy negyed mérföldnyire a kolostortól, mikor elrejtőzött emberek hirtelen körülfogták és tiltakozása ellenére Toursba vezették. Mikorra a városba érkezett, a lakosok épp a püspökválasztásra gyűltek össze, és a tömeg, mikor meglátta, közfelkiáltással megválasztotta és mint Isten küldöttét üdvözölte. Azonban több püspök, köztük az angersi is, kinek Defensor volt a neve, tiltakozott az ellen, hogy ilyen egyszerű embert ekkora méltóságra emeljenek. De egy csoda elhallgattatta; mikor a szertartást megkezdték, a lektor, kinek hangosan kellett volna a szent leckét felolvasnia, a nagy tömeg miatt nem tudott utat törni magának a zoltárkönyvhöz, egy más pap vette kezébe a könyvet és mivel nem tudta, hogy mit kell felolvasnia, taláalomra kinyitotta a könyvet. Olvasta pedig a következő verset: „*Ex ore infantium, perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum et defensorem.*” „Gyermekeknek a szájából, kik még nem tudnak beszélni, dicséretet fakasztottál, hogy megsemmisítsed az ellenséget és védelmezőjét...” A nép, mikor a „defensor” szót hallotta, nem kételkedett azon, hogy az Úr ezen szentírásbeli csodával akarta semmivé tenni az angersi püspök tiltakozását. Hatalmas kiáltás töltötte be a templomot és Márton nem térhetett vissza Ligugébe testvéreihez, mint reménylette: toursi püspök lett, de továbbra is szerzetes maradt.

A templom közelében egy kis cellában rendezkedett be, de mivel még ez is nagy volt ahhoz, hogy elrejtőzködhessék alázatosságában, arra határozta magát, hogy minden szabad idejét, ami csak az egyházmegye kormányása mellett fennmarad, a marmoutieri pusztában tölti el imádságban és elmélkedésben. Nyolcvan testvére követte oda és a hegyekbe vésett lakást, vagy ágakból készített sátrakat. Marmoutier pedig második Ligugé lett.

Szent Márton állította össze szabályait: testi és szellemi munkát kellett végezni, legalább is a fiataloknak, kik feladatához tartozott a kéziratok lemásolása; közösen imádkoztak az oratóriumban; ruhájuk durva, teveszorból készült; eledelük egyszerű volt, közösen étkeztek böjtölés után a nap derekán. Ez a bölcs és szigorú szabály sugalmazta Szent Benedeket, mikor a „nyugati szerzetesség atyja” azon feladat előtt állott, hogy a bencés társaságnak szabályokat adjon, melyek mintául szolgáltak a későbbi időkben az összes rendalapítóknak. Mert Szent Márton ebben és minden más dologban rendkívüli nagy bölcseségének adta tanujelét.

Ennek a bölcseségnek a híre számos tanítványt vonzott Marmoutierbe, kik közül többen kitűntek kiváló erényeik által, többek között: Szent Maurille angersi püspök, Szent Victorius, mansi püspök, kit maga Szent Márton szentelt fel, Szent Patricius, Írország apostola, Szent Cozentinus, Cornouaille püspöke, és egy másik Szent Márton, lyoni érsek, Szent Clarus, Szent Mesme, Szent Román, Szent Briceus, ki Márton utódja lett, előbb pedig lázadó barát volt. Egy napon Briceus egyene-

sen az ördög sugalmazására püspökére vetette magát, durvaságokkal illetve, sőt kezét is felemelte rá. Márton azonban, mikor kiszabadult kezei közül, Istent kérte, hogy bocsásson meg neki. Mikor pedig tanítványai csodálkozásuknak adtak kifejezést Márton előtt, hogy megtűri Briceiust, ki nyíltan „vén bolondnak” nevezte, Márton így felelt: „Jézus is megtűrte Judást. Miért ne tűrjem meg Bricciust?” Mikor pedig Briccus tudatára ébredvén óriási bűnének, Márton lábai elé borulva kért bocsánatot, felemelte és ezt mondotta neki: „Kértem Istent, hogy bocsásson meg neked, amint én is megbocsátottam. Te leszel utódom a toursi püspöki székbén, de sok megpróbáltatáson kell keresztül menned!” Briccus megválasztása után, mivel igazságtalanul azzal vádolták, hogy elcsábított egy leányt és gyermeke van, Rómába volt kénytelen menni az igazságtalan vádak következtében és bűneiért vezekelnie kellett.

Mártonra, mikor toursi püspök lett, új feladat hárult, vagy helyesebben régi feladata még sürgősebbé lett, mert a püspökség nemcsak új eszközöket adott neki, hanem új kötelességeket is ruházott rá: meg akarta tisztítani először egyházmegyéjét, utána pedig egész Galliát, a pogányság maradványaitól. Ez az oka, hogy állandóan járta a provinciákat, ez a magyarázata, hogy minden pillanatban veszélyekkel kellett szembeszállnia. Ettől kezdve életrajzírója, Sulpicius Severus, nem említi a szent életének részleteit, ezzel szemben elmondja mindazokat a csodákat, melyeket a hosszú körút minden egyes szakaszán művelt, ezt az utat pedig oly szegényes és egyszerű ruházatban tette meg, hogy e miatt többször rossz bánásmódban részesítették. Egy napon kis híja, hogy a katonák meg nem gyilkolták; kedvessége felingerelte őket, társai pedig a veszély láttára magára hagyták. De az orgyilkosok és gyávák nemsokára visszatértek, megbánván gonoszságukat és bocsánatot kértek áldozatuktól, mert eltévesztvén az utat, megértették, hogy Isten nem engedi őket tovább, míg nem fejezték ki sajnálkozásukat gonosz szándékuk felett. Egy más alkalommal a püspök egy bezárt szobában volt, melyet minden oldalról a lángok nyaldostak, a tűz fekvőhelyének a szalmájában keletkezett. Nem tudott kimenni, ruhája pedig már lángolt. Ekkor, miután szemrehányást tett magának, hogy ily égető szükség idején megfeledkezett Istenről, feleszmél, térdre borul és imádkozik. A tűz pedig rögtön elaludt.

Az edü törzs vidékének egyik várában, (kétségtelenül Bibracteban, ma Beuvray-hegy, melyet a legrégebb idők óta szent helynek tartottak, hol természetfeletti erők megnyilatkoztak), templom állott, melyet valószínűleg Cybelének tiszteletére emeltek, és az istennő oltára mellett egy fenyő állott, melyet szintén Saturnus nevének szenteltek a félig elvadult edük. Márton fel akarta dönteni az oltárt és ki akarta vágni a fát. Az első szándékát keresztülvitte, de mikor a régi fára akart sujtani fejszéjével, a nép örülettel fordult a szent ellen. Elfogták Mártont; hiába magyarázta az összegyűlt falusiaknak, hogy egy kis fa nem lehet szent és hogy babona, vagy ördögi

gonoszság, ha isteni erőt tulajdonítanak egy gyökérnek; nem hallgatnak rá, sőt még meg is fenyegetik: „Ha bizol Istenedben, mondá neki az egyik, most igen szép alkalmad nyílik, hogy azt megmutathasd. Azt akarod, hogy kivágjuk ezt a fát, legyen. De mi vágjuk ki, te pedig alatta leszel. Ha a te Istened ép oly erős, mint amilyennek te mondod, távoltartja tőled a súlyos fát, mikor testedre esik!” A parasztok pedig fejszéikkel vágták a fa derekát. A fa már meghajlik, Márton pedig összekötött kezekkel és lábakkal azon az oldalon fekszik, amelyre a hatalmas fenyő rövidesen dőlni fog. A fa recseg, még egy vágás és a törzs elválik a gyökértől, Márton nyugodtan vár, de a legnagyobb buzgósággal imádkozik és kéri Istent, nem önmagáért, hanem hogy az őt körülvevő pogányok az Úr hatalmának tanui lehessenek. A fa eldül. Abban a pillanatban, melyben a fa ágai a szent arcát érintik, a fa hátra dől, mintha viharszerű szél kezdene fújni, és épp az ellenkező oldalra esik, mint ahová súlyának kellene húzni. Látván a csodát a beuvrayi parasztok, megtértek ahhoz az Istenhez, ki megoltalmazta Mártont.

A legenda szerint Márton ez időben megismételte azt a szeretetteljes cselekedet, mellyel Isten áldását érdemelte ki ifjúkorában Amiensben. Egy reggelen, mikor misézni ment, a hóban didergő, félig meztelen koldussal találkozott. A püspök megparancsolta a főesperesnek, hogy adjon ruhát a nyomorultnak, majd belépett a sekrestyébe; de röviddel ez után a szegény utána ment és követelte a ruhát, amit a főesperes nem adott neki. Ekkor Márton levetette tunikáját és abba takarta a nyomorultat. A tömeg pedig várta, hogy a püspök megjelenjék az oltárnál, amire a főesperes figyelmeztette is. „Előbb a koldust kellett felöltöztetnem, felelé Márton; így nem tudok misézni.” — „De a szegény elment”, felelé a főesperes. „Hozzának nekem ruhát, jó lesz az is.” A szerep átkozódva ment tunikát keresni egy kereskedőhöz és azt magával hozta. Márton magára vette és a szentélybe ment. De a gonosz tunika még csak térdéig sem ért, ujjai pedig könyökét sem takarták be. De míg misézett, tüzes golyót láttak feje fölött ragyogni; mások pedig azt állítják, hogy Ürfelmutatáskor, mivel meztelen karjait nem takarta be a túlrövid ujj, angyal takarta be azokat kövekkel ékesített drága ruhával. Ez az epizód sugalmazta Le Sueur Eustachius képét, melynek címe: Szent Márton miséje és amelyet a Louvreban őriznek.

Sulpicius Severus állítása szerint Mártont cellájában néha meglátogatták: Szent Tekla, Szent Agnes és Mária és társalogtak vele. Tanítványa figyelmissé lett egy napon a hangokra, benézett a szent cellájába és csak egyedül találta. De mivel megdöbben azon, hogy az rajtakapta, Márton elmondta neki, hogy nem ez az első eset, hogy ezek a szentek megjelentek neki. De az ördög is meglátogatta; egy napon letaszította a lépcsőn és Márton súlyos zúzódást szenvedett, ami nagyon fájt neki; éjjel angyal szállott le az égből és gyógyította sebeit. Márton erre rögtön meggyógyult.

Egész kötetekre lenne szükség, ha mindazokat a csodákat, csodás és megható vonásokat akarnók elbeszélni, amelyeket a legenda Mártonnak tulajdonít. Beszélnek, hogy amint Rómából hazajövet a vallási Agaunén ment keresztül, arra kérte a szerzeteseket, kik Szent Móric ereklyéit őrizték, aki ott szenvedett vértanuhalált, hogy adjanak neki valamit ezekből az ereklyékből. A szerzetesek nem tudtak megválni még egy kis részecskéjétől sem azon tárgyaknak, amelyeket tiszteltek, Márton arra a helyre ment, ahol Szent Móric és társai vértanuhalált szenvedtek és imádkozott. A füvet erre harmat lepte el, a harmat pedig vérré lett. A vértanúk vére fakadt ki a földből; Márton edénybe gyűjtötte és több egyház között kiosztotta, hogy a hívők tisztelhessék.

Mivel felbőszítették azok a zsarolások és kegyetlenségek, melyeket a touraini kormányzó elkövetett, Márton arra határozta magát, hogy felelősségre vonja Isten nevében. Egyedül, éjnek idején bekopogtatott a palota kapuján és ezt a kegyetlen, durva embert egy pillanat alatt kedvessé és békeszeretővé tette. Még maga Valentinianus császár sem tudott félelmet kelteni Mártonban, pedig hirhedt volt durvasága és hirtelen haragja miatt, dacolt vele Trierben, pedig szigorúan megparancsolta, hogy tartsák távol Mártont. Márton imádkozik és bőjtől, hét nap múlva a kapuk megnyílnak és minden akadály nélkül eljut Valentinianusig. Nem szívesen fogadta, amit még az által is kimutatott, hogy ülve maradt, mikor a püspök hozzá közeledett. De hirtelen lángok veszik körül trónusát úgy, hogy Valentinianus kénytelen felkelni, átöleli Mártont és megvallja hibáit és megadja, amit a püspök tőle kért.

Később, Maximus uralkodása alatt, azért járt közbe, hogy a priscillianista eretnekeket ne büntessék túl szigorúan, pedig neki is része volt abban, hogy a bordeauxi zsinaton 384-ben elítélték őket. Csupa jóság volt, és ha szükségesnek tartotta is, hogy a téves tanokat elítéljék, visszariadt attól, hogy túl szigorúan büntessék a bűnösöket, mikor azok úgyis megbánták bűnüket.

Candesben halt meg, a Loire és Vienne összefolyásánál, 397 november 8-án. Azért hívták oda, hogy megszüntesse azt a vizályt, mely már régóta megbontotta a papság egységét. Mikor az egységet helyreállította, előkészületet tett, hogy vizszatérjen Marmoutierbe, de érezte, hogy elhagyja ereje. Tanítványainak ekkor kijelentette, hogy itt az idő, el kell hagynia őket, de egyik közülük így szól hozzá: „Miért hagysz el minket? Itt hagyod csapatodat zsákmányul a farkasoknak. Tudjuk, hogy sietve mégy az Úrhoz, de talán szívesen várna még pár évig jövedeledre? Talán nem venné rossz néven, ha azoknak, kik téged szeretnek, a szeretet ezen bizonyítékát adnád?” Az ennyire gyengéd ragaszkodás szavai könnyeket fakasztottak Márton szeméből. Azonban mégis szeretete volna a nyugalmat megízlelni, de nem merte kimondani, nehogy megszorítsa övéit. Ekkor szívéből ez az ima fakadt: „Uram, legyen meg a te akaratom; ha népednek még szüksége van rám,

nem vonakodom a munkától. De már oly régóta harcolok és a küzdelem oly ádáz volt! Mégis, ha szükséges, hogy tovább harcoljak seregedben, Uram, engedelmeskedem és kész vagyok harcolni vezetésed mellett... De ha megkímélsz ettől a próbától öregkoromban, áldani fogom jószágodat. Azoknak a sorsa nyugtalanít, kiket hátrahagyok, de te fogsz örködni felettük!"

Lázás lett. Hamuba feküdt és mozdulatlan maradt. Amikor egyik tanítványa arra kérte, hogy oldalára feküdjék, hogy fájó teste pihenhessen: „Nem, mondá, hadd nézzem az eget, ez lesz a lelkennek az útja.” És kilehelte lelkét. Akik körülállották, észrevették, hogy természetfeletti fényben ragyogott arca.

És egész Galliában, ahol elterjedt jócselekedeteinek a híre, legendák keletkeztek, melyek minden erénye között leginkább azt dicsőítették, amelyik legemberibb és legszebb volt: Szent Mártonnak, Franciaország apostolának, a jószágát.

Fordította: *Michel Károly*.